

Sorj Chalandon **periodista i escriptor**

“No hi haurà pau sense dignitat i justícia”

LA QUARTA PARET
Sorj Chalandon

Traducció:
Josep Alemany
Editorial: Edicions de
1984, Barcelona, 2014
Pàgines: 297
Preu: 20 euros

Representar *Antígona* en plena guerra a Beirut és l'objectiu de Georges, un director de teatre francès, militant d'extrema esquerra. Darrere hi ha la promesa feta a un amic, en Sam, que al final de la seva vida li demana acabar aquest projecte que tenia entre mans. Com en l'anterior novel·la, *Retorn a Killybegs*, l'escriptor i periodista Sorj Chalandon s'ha inspirat en la seva vida per escriure *La quarta paret* (premi Goncourt dels Instituts, 2013), una història que s'alimenta de la seva experiència com a periodista de guerra durant més de vint anys. Concretament la novel·la neix de la matança de Sabra i Xatila, el 1982, que va viure de prop.

Què va significar aquesta experiència?

Com a periodista de guerra t'acabes acostumant a veure morts al camp de batalla. La diferència amb Sabra i Xatila era que mai no havia assistit a una massacre de civils. Era la primera vegada que entrava en un camp de refugiats on totes les dones i nens havien estat executats per bala i ganivets. Aquell dia vaig saber que mai no veuria res pitjor: nacions tallats per la meitat. Vaig escriure els articles per al diari on treballava aleshores, *Libération*, però de seguida vaig saber que m'havien inoculat un verí del qual mai no em desfaria. El periodista ha d'explicar el que ha vist, no parlar del que ha sentit. No té dret d'explicar la seva vivència. El problema és que a la guerra del Líban, a la guerra Iran-Iraq, a Afganistan... em vaig dedicar a explicar com patien els altres, com ploraven i morien, i mai no parlava de mi. Any rere any, tornava a París amb emocions i llàgrimes que no sortien. Molt més tard, el 2005, vaig començar a escriure la novel·la, un cop havia reconstruït la meua família. Però no volia explicar el que viu un periodista, sinó prendre una certa perspectiva i una màscara. A la meua novel·la sobre Irlanda jo era Antoine; aquí sóc Georges, i sóc director de teatre. Prendre un personatge em permet tornar als llocs on no vaig plorar ni odiar perquè no hi tenia dret, però la novel·la em permet fer-ho. Durant anys vaig viure amb aquells morts al cap i funcionava, malament, però tirava endavant. Un amic meu, Jean Paul Mari, va fer un

documental, *Sense ferides aparents*, sobre el xoc posttraumàtic, i em va demanar participar-hi. Al principi no volia, però al final vaig acceptar i va ser parlant amb ell del que havia viscut que em vaig adonar que estava ple de llàgrimes. Així va sorgir *La quarta paret*.

És una novel·la d'amistat entre Georges, un militant d'esquerres una mica ingenu, i Sam, un jueu d'origen grec que ha escapat a la dictadura dels coronels. Com definiria la seva relació?

Georges sóc jo. També vaig ser militant i tots els enfrontaments de què parlo al llibre els vaig viure de jove. Però de vegades tenia dubtes i no estava segur del que feia, i aquesta part de llum l'he encarnat en el personatge de

L'islam és l'enemic dels autors dels l'atemptats

Durant anys vaig viure amb aquells morts al cap sense vessar llàgrimes

Sam. Vaig conèixer un Sam, un grec resistent que havia estat torturat i que havia vingut a França. Era un heroi per a nosaltres, però m'adonava que era algú més reposat perquè s'havia enfrontat a coses molt més dures i violentes, i per això era avar de mots i gestos. L'observava durant tot aquest període i trobava interessant quan deia que l'eslògan *Palestina viurà* era millor que *Palestina guanyarà*, perquè: contra qui guanyarà?, qui perdrà si Palestina guanya? Aquestes reflexions sempre eren brins de llum i no podia imaginar fer *La quarta paret* sense Georges, que corre i

viu, i en Sam al seu costat. És amiatat, ben segur, però també fraternitat, i a més en Sam li fa de pare, una imatge que apareix en totes les meves novel·les i mòbseidex.

D'on va sortir aquesta idea una mica esbojarrada de fer una obra de teatre en plena guerra amb actors dels diferents bàndols?

Tenia clar que la persona que va a Beirut el 1982 no havia de tenir res a fer, per tant, no podia ser cap periodista, cap humanitari, cap metge, cap soldat. Volia que fos algú que viu en pau i bruscament es troba confrontat a la guerra. Va a manifestacions, s'enfronta amb la policia, creu que controla la violència, però quan es troba de cop i volta en l'autèntica guerra es torna com un nen espantat. El problema és: què fer al Líban el 1982? Vaig veure partits de futbol entre cristians i musulmans que duraven el temps d'una treva, però no en tinc ni idea de futbol i ho vaig descartar. Finalment vaig pensar en un artista i em vaig decidir per un director de teatre. El teatre permet portar un home a Beirut tot sol amb només uns papers a la butxaca que ha de distribuir. Sabia d'entrada que no aconseguiria muntar l'obra; no és cap film americà que acaba bé, i no trobarem els militars dient: “És fantàstic això del teatre, millor que la guerra!” És inversemblant, ridícul. Georges creu en el projecte perquè Sam hi creu. Arriba a convèncer els diferents bàndols, fins i tot els xiïtes, encara que la seva religió els prohibeix actuar... Potser és una idea esbojarrada, però jo poso també en escena Georges i aquests actors, i sóc l'únic que sap que el mes de juny de 1982, quan comencen els assajos, Israel atacarà el Líban i que al setembre hi haurà Sabra i Xatila. Doncs l'envio conscientment a aquest lloc del qual no tornarà.

També hi ha el simbolisme de la quarta paret que en teatre separa la ficció i la realitat.

Sí, i protegeix els actors dels espectadors, dels sorolls i els riures, dels xiulets, dels aplaudiments... però hi ha altres parets. Georges tira a terra diferents murs, el que separa l'adolescència de la maduresa, la pau i la guerra, però del que no se n'adona és que cada vegada que n'enderroca un, aquest es reconstrueix rere seu. I la quarta paret que enderroca és la que separa la vida i la mort, i ho fa quan decideix

Sorj Chalandon, periodista al diari satíric 'Le canard enchaîné', va cancel·lar la seva visita a Barcelona prevista el gener arran dels atemptats de 'Charlie Hebdo'. Era amic de les víctimes.
ORIOL DURAN

no tornar més a París ni viure en pau.

En la novel·la no es pot dir quins són els bons i els dolents. En el cas dels recents atemptats de París passa el mateix?

A la guerra del Líban, i a les guerres en general, la gent lluita pel territori, per muntanyes, per una illa... Aleshores, si un exèrcit, l'exèrcit blau posem per exemple, lluita per recuperar una muntanya vermella que ha pertangut als seus ancestres, és difícil dir que són dolents. I si l'exèrcit vermell, en canvi, la protegeix, aleshores: com es pot dir qui són els bons i els dolents? Tots són soldats en marxa que roben, violen i maten. A la guerra et trobes amb les víctimes d'un poble devastat i t'hi identifiquen, però després aquestes víctimes prenen les armes i esdevenen els botxins... És d'una complexitat boja, i encara és més complex dir què faries al seu lloc. Et negaries a entrar als camps de Sabra i Xatila si has rebut ordres de matar? O, en la darrera guerra mundial, hauries estat un col·laborador o un resistent? Ningú no pot respondre a aquestes preguntes, però ara la història és diferent. La meva filla de cinc anys em pregunta: han matat gent perquè han fet un dibuix? I li he de respondre que sí. Aquí cadascú ha d'arribar a les seves conclusions. Un home dispara sobre uns dibuixants –Charb, Cabu, Honoré, Wolinski...–, aquí estic en presència d'un malvat. Un home armat que lluita contra un exèrcit que té al davant és una guerra, i existeixen els crims contra la humanitat, com ho són Sabra i Xatila, en què van matar civils perquè perta-

Pròxima novel·la

La pròxima novel·la de Sorj Chalandon (1952) és titulada *Profession de père* i sortirà a França al setembre. El març va morir el pare de l'escriptor, que vivia tancat en un psiquiàtric, "era algú que havia perdut totalment la noció de la realitat". Aquest cop Chalandon s'encarna en el personatge de l'Emile, un restaurador de quadres antics, i reflexiona sobre com es pot viure amb un boig i sortir-se'n. "Va sobre els orígens de la meva violència", somriu el periodista.

nyien al poble palestí, però els palestins, alguns anys abans, havien fet una altra matança de cristians a Damour. Qui són els dolents? Però en el cas de París, han disparat contra jueus i contra dibuixants. Estem davant d'homes que maten homes armats simplement amb el seu llapis. També són crims contra la humanitat!

La guerra ha arribat a Europa?

Si els assassins de *Charlie Hebdo* i del supermercat caixer, o bé el de Dinamarca –que no és ben bé el mateix perquè era d'origen palestí–, fossin persones vingudes de l'Afganistan expressament perquè no tenen res i odien Occident, es podria intentar comprendre i traçar la seva còlera, però no! Són nois fran-

cesos, simples traficants de drogues que mai no han llegit l'Alcorà, que ni parlen l'àrab! L'únic musulmà que va morir aquell dia va ser el policia, i el van matar ells. Denego a aquests homes el qualificatiu de musulmà perquè l'islam és el seu enemic.

El primer ministre Manuel Valls analitza que darrere hi ha un problema d'adaptació de la immigració a França.

Alguns d'aquests nois han treballat a la Coca-Cola, altres han fet estudis, altres s'han casat i tingut fills... És cert que un jove sortit de la immigració té més dificultats per trobar feina pel nom que té, pel barri on viu. Això és cert, però agafar un arma és un acte de guerra. També és igual de difícil per als francesos del nord de França que són rossos i no tenen cap perspectiva professional. Hi ha una còlera justa contra el racisme: no és just que perquè em digui Mohamed no tingui dret a una vida digna i un allotjament, un treball... Jo surto a manifestar-me amb ells i hi porto els meus fills, però no puc dir a la meva filla de cinc anys que els van matar perquè dibuixaven, no hi ha cap justificació! En el cas dels atemptats a França és molt difícil controlar-ho perquè no estem davant de grups armats organitzats. Cometen actes i després els altres s'ho apropien, però no són combatents d'Estat Islàmic. A més, s'ha de dir que molts joves d'aquests que van a Afganistan tornen espantats i demanen ajut per poder tornar. És cert, però, que no hi pot haver pau si no hi ha dignitat i justícia. *